

О ЈЕДНОМ ЛИЦУ ИЗ ЖИТИЈА ПЕТРА ВЕЛИКОГ ОД ЗАХАРИЈЕ ОРФЕЛИНА

У своме дјелу о руском цару Петру Великом, Захарија Орфелин је неколико страница посветио и Црногорцима тога времена, као и мисији Михаила Милорадовића и Ивана Лукачевића, која је имала за циљ успостављање пријатељских веза Русије са Црном Гором 1711. године. Мисија је, такође, имала за циљ и покретање Црногораца у борбу против Турака, јер је Русија водила рат с Турском.

Орфелин у овој поетској монографији о Петру Великом даје једну врло значајну улогу и црногорском сердару Сави Петровићу. Овдје је писац приказао одлучност сердара Саве у прихватању ове мисије, који овим ријечима прекоријева неодлучног владика Данила:

„Ето, сам Бог нам шаље благочестивог Цара за ослобођење толиких хришћанских цркава, манастира и народа, и ми смо му у том случају животом и имањем нашим помагати дужни, а ти ли хоћеш да такву од Бога нам дату срећу одгурнемо, и такву велику на славу Божју и на корист толиких хришћанских благочестивих народа упућену ствар упропастиш? Какав си ти то човек? Какав архипастир? У случају када ми сами, као људи прости, не разумевајући важност овакве ползе, и не бисмо хтели пристати, требало би да нас ти још убедиш у то, а ти се, уместо тога, стараш да нас задржиш! Благодаримо Бога што нам је даровао таквога Цара који се о спасењу душа и тела наших стара, и хоћемо сви једнодушно да узмемо оружје наше, и заједно с њим да војујемо против поганина Турчина. А тебе, ако се са овим не сложиш, више у томе уопште нећемо ни слушати.“¹

Послије овог приговора, владика Данило је окупио све црногорске главаре и прочитао им цареву грамату, која је примљена са неизмјерном радошћу и великим весељем.

Иако је постао одважни и популарни јунак „највеће књиге српског XVIII века“, сердар Сава је личност из наше историје о којој се готово ништа не зна. Наши научни радници су његово име само узгред помињали, и то, углавном, они који су се бавили генеалогijом Петровића. Међутим, ни они нијесу ништа

¹ Захарија Орфелин: *Петар Велики* (друга књига), Просвета, Београд 1970, стр. 95—96.

одређеније о њему записали; нијесу знали ни којој је генерацији припадао, а у другој варијанти његовог имена тражили су неко друго лице.

Право име овог сердара било је Савић, што сазнајемо из низа домаћих и других извора. Међутим, пошто је то наше народно име, они се у многим документима (поготову у оним који су писани руским језиком) помиње као сердар Сава.²

Сердар Савић је био син попа Ивана, који је за вријеме владике Данила био истакнути његушки главар. Његош га је опјевао у „Горском вијенцу“, гдје му је дао и звање сердара.

(Знамо да је поп Иван имао још три сина: владика Саву, попа Вучету и Пера, а можда их је било и више.³ Њихов је сестрић био владика Арсеније Пламенац, који је последије смрти владике Саве 1781. године дошао на упражњену митрополитску столицу).

Иларион Руварац је мислио да је сердар Сава био син кнеза Луке Петровића, коме је руски цар Петар Велики упутио једну грамату 1711. године.⁴ Ово његово мишљење су прихватили др Алекса Ивић⁵ и др Јован Ердељановић.⁶ Душан Вуксан није добро разумио једно мјесто из кратког родослова Петровића од владике Василија,⁷ па у „Генеалогској табlici куће Петровић-Његош“ пише да је владика Сава имао брата Ивана, а овај Иван сина сердара Саву.⁸ Међутим, сердар Савић је био брат владике Саве, а не синовац.

Именујући црногорске вође и главаре, који су с владиком Данилом 1711. године повели борбу против Турака, владика Василије пише: „...Первој от Његуш родној јего брат Дук Радул Петрович, с племјаником своим Сердар Сава Петрович...“⁹

² Кнез Раде (брат владике Данила) помиње се као Радул у *Историји о Черној Гори* владике Василија, као и у неким другим његовим списима, па нас не треба бунити што се и Савић назива Савом. И Савићев синовац сердар Јован (Јово) такође се у доста докумената помиње као Иван.

³ Сада се потомци попа Ивана прозивају Поповићи, али се не зна да ли су ово презиме добили по њему, или по неком даљем претку. Пошто је породично предање изблиједјело, а раније нико о томе није ништа записао, не може се знати да ли међу тим Поповићима из Његуша има и Савићевих потомака. (Ако има, то су тзв. Перићевићи?).

⁴ Иларион Руварац: *Монтенегрина*, Земун 1899, стр. 139.

⁵ Др Алекса Ивић: *Родословне таблице српских династија и властеле*, Вјесник Зем. архива (за год. 1919), Загреб 1919.

⁶ Др Јован Ердељановић: *Стара Црна Гора*, Српски етнографски зборник СКА, књ. XXXIX, Београд 1926, стр. 430.

⁷ Душан Д. Вуксан: *Преписка митрополита Василија, митрополита Саве и црногорских главара 1752—1759*, Споменик СКА, књ. LXXXVIII, Београд 1938, стр. 87.

⁸ Споменица Петра II Петровића Његоша — владике Рада, Цетиње, 1926.

⁹ Владика Василије Петровић: *Историја о Черној Гори*, фототипско издање Научног друштва Црне Горе (Цетиње) и Матице српске (Нови Сад), МСМЛЛ, стр. 31.

Савић је 1711. године био врло млад, и у документима се са сердарском (или кнежевском) титулом јавља знатно касније; тек у доба владике Саве. Пошто „Историја о Черној Гори“ има тенденциозан карактер, владика Василије је желио доказати да је Савић још за вријеме стварања првих веза са Русијом био сердар и да је, као Петровић, играо велику улогу у Црној Гори.

Мишљења сам да је једино наведени податак из Василије-ве „Историје о Черној Гори“ могао послужити Орфелину за стварање лика сердара Саве у „Житију Петра Великог“.

Овај податак из Василије-ве историје прихватили су и други наши писци и научни радници, те је сердар Савић, изваћи синовац владике Данила, ушао у литературу као савременик свога стрица.¹⁰

И Душан Вуксан, који је у „Генеалогској табlici куће Петровић-Његош“ написао да је сердар Сава синовац владике Саве, у једном другом реду пише да је овај Сава био сердар још у доба владике Данила. Он је мислио да су Сава и Савић два лица и да је сердарство Петровића прешло са Саве на Савића.¹¹

Савић се у изворима први пут јавља, као члан суда добрих људи, заједно са Вуком Мићуновићем, Ђиканом Вукотиним и неким другим главарима, у питању једног спора Његуша и Кртољана 1715. године. (Нико Вучетин, Савић Попов и Милош Перов из Његуша.¹²) Савић Попов се помиње и у једној доста важ-ној одлуци црногорског збора, који је одржан у Цетињу 5. јуна 1723. године.¹³ Из документа се види да је том збору присуство-вао са представницима Његуша.

Послије смрти владике Данила, Савић се потписивао као кнез или сердар. Први докуменат, који је мени познат, гдје се потписао са кнежевском титулом је од 16. септембра 1736. године.¹⁴ У писму црногорских главара руској царици Јелисавети од 8. септембра 1742. године, „у којему се јавља о народним нуждама, моли за помоћ, јавља о смрти владике Данила и о томе да је постао заповједником црногорски владика Сава“, Савић се потписао: Сава Петровић књаз Његош.¹⁵

¹⁰ Василије је написао да је сердар Сава био племјаник (синовац) владици Данилу и његовом брату Раду(лу), а не племеник (рођак), како су неки писци и научни радници тумачили. (И овај податак самог владике Василија говори да сердар Сава (Савић) није био Данилов вршњак.)

¹¹ Д. Д. Вуксан: *Главарске титуле и главари у Црној Гори од XV до дрине половине XIX вијека*, Записи, књ. XIX, Цетиње, јануар 1938.

¹² Ристо Ковијанић: *О Вуку Мићуновићу и племенском умиру*, Историјски записи, књ. XV (св. 2), Титовград 1959, стр. 587.

¹³ Датуми у овом раду су по старом календару.

¹⁴ Др Јевто М. Миловић: *Зборник докумената из историје Црне Горе (1685—1782)*, Историјски институт Црне Горе, Цетиње 1958, стр. 107.

¹⁵ Марко Драговић: *Материјали за историју Црне Горе времена митрополита Данила, Саве и Василија*, Споменик СКА, књ. XXV, стр. 2.

Међу главарима, који су судили спор око убиства манастирског слуге Иванишевића и Марка Поповића Почека, 9. септембра 1743. године, налазио се и сердар Савић:

„... Савакупише се на Цетиње, први, војвода Вукадин Вукотић от Чрњије Гори, ис Кчева, и сердар Савић попов Петровић Његуш, и ш њим сердар Станиша попов Радоњић, и кнез Вукосав Богдановић...“¹⁶

Наводми и један докуменат из априла 1748. године, гдје се Савић помиње као сердар Сава:

„Да се зна и да је вјеровано како ја владика Сава, митрополит Цетински и господин војвода Вукадин Вукотич и сердар Сава Петрович и сердар Станиша Радонич и прочи кнезови и все обшћество сената черногорскога примамо Дака Сладојевича со свима Вилусама и со свим племеном Риђанима да су у збор черногорски, и посад да су Черногорци увлек да буду за Черногорце пониети зло или добро како и други Черногорци...“¹⁷

Савић се налазио и са главарима који су судили спор Цуца и Ђеклића око земље Јасиковице 21. маја 1748. године:

„...Рекоше Ђеклићи да је Јасиковица старинска њих баштина од како је Иван бег Чернојевић у Черну Гору сједио и манастир на Цетињу саградио.

По овијех ријечи господин владика Сава нарече между њима 24 властела от Черне Горе, имена властелам, от Озринић војвода Вукадин, и кнез Томаш, и Милош Вукотин, и Пејо и Вукале от Његушах сердар Савић, и сердар Станиша, и Ђуро Радов и Јово Попов, от Бјелицах поп Јово Милић, и Живко Сенић, и Вуко Николин, от Цетиња Војин Томашев, и Нико Стијепов, и Станоје Милошев, и осталијех до 24“.¹⁸

Сердар Савић се у документима помиње све до 1765. године, а можда и касније.

Овај истакнути и знаменити сердар је, изгледа, доста брзо плао у заборав, тако да није очуван у породичном и племенском предању, а колико ми је познато, није га опјевао ни црногорски народни пјесник... .

Из кратког родослова Петровића, који је написао владика Василије у Петрограду 15. фебруара 1759. године, видимо да је сердар Савић имао сина Ивана, а овај синове Војина и Ивана.

Савићеви унуци Војин и Иван пошли су 1758. године са једном групом црногорских младића у Русију и ступили у руске војне школе.

Када је у Петрограду 10. марта 1766. године умро владика Василије, одмах је извршен попис његове заоставштине. Прили-

¹⁶ Томица Никчевић и Бранко Павићевић: *Црногорске исправе XVI—XIX вијека*, Архив СР Црне Горе, Цетиње 1964, стр. 32.

¹⁷ Љуб(омир) Стојановић: *Стари српски записи и натписи*, књига пета, СКА, 1925, стр. 97.

¹⁸ Томица Никчевић и Бранко Павићевић: *Црногорске исправе XVI—XIX вијека*, Цетиње, 1964, стр. 38.

ком тог пописа био је присутан и Војин, заједно са Василијевим синовцем Рафаилом, јерођаконом Петром Петровићем¹⁹ и јеромонахом Јосифом Вукићевићем. Овдје се Војин и Рафаило помињу као кадети сухопутног кадетског корпуса.²⁰

Ово су, колико знам, једини подаци који о потомцима сердара Савића говоре непосредно.

Лука Васов Поповић из Његуша прича да су два брата његовог претка Перића пошла с владиком Василијем у Русију. По његовом причању, они су синови попа Ивана, али не зна чији је Иван био. Лука казује да се један од њих звао Јозо, а име другог није запамтио. (Остали Поповићи ми нијесу знали казати име Перићевог оца, али мисле да је био поп.) Можда је поповом сину Јозу било име Јован, па се тадашњом ортографијом писало Иван?

На основу овог Лукиног казивања можемо претпостављати да је овај поп Иван раније поменути Иван Савићев, а да је Јозо његов син Иван, који је с братом Војином пошао у Русију?

Ова претпоставка да Перићевићи²¹ воде лозу од сердара Савића ни мало није сигурна и поуздана, јер је породично предање Ераковића овога сердара сасвим заборавило.

Петар Рудић

¹⁹ Доцнији владика Петар I Петровић.

²⁰ Марко Драговић: *Материјали за историју Црне Горе времена митрополита Данила, Саве и Василија Петровића*, Споменик СКА, књ. XXV, стр. 36.

²¹ Перићевићи су огранак Поповића (Петровића) из Његуша.